

## ახალგაზრდების პროფესიულ ორიენტაციაზე მოქმედი ფაქტორების კვლევა საქართველოში

### მურთაზ კვირკვია

ეკონომიკის დოქტორი, პროფესორი,  
გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, საქართველო  
m.kvirkvaia@gruni.edu.ge

### ვასილ კიკუტაძე

ეკონომიკის დოქტორი,  
ასოცირებული პროფესორი,  
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი  
გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, საქართველო  
vasil.kikutadze@tsu.ge

### დავით სიხარულიძე

ეკონომიკის დოქტორი,  
ასოცირებული პროფესორი,  
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო  
davit.sikharulidze@tsu.ge

### შოთა შაბურიშვილი

ეკონომიკის დოქტორი,  
ასოცირებული პროფესორი,  
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო  
shota.shaburishvili@tsu.ge

### ვახტანგ ჭარაია

ეკონომიკის დოქტორი,  
ასოცირებული პროფესორი,  
გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, საქართველო  
vakhtang.charaia@tsu.ge

**საკვანძო სიტყვები:** პროფესიული ორიენტაცია, პროფესიების პრესტიჟი,  
შრომის ბაზარი, კარიერული განვითარება

### შესავალი<sup>1</sup>

დიდი სოციალური, პოლიტიკური და ეკონომიკური მნიშვნელობის გამო პროფესიული ორიენტაციის პრობლემები მრავალი ქვეყნისა და საერთაშორისო ორგანიზაციის მუდმივი ზრუნვის საგანს წარმოადგენს. სტატიაში გაანალიზებულია პროფესიული ორიენტაციის კვლევის თეორიულ-მეთოდოლოგიური საფუძვლები, რომლებიც განსაზღვრავს ახალგაზრდების პროფესიული ორიენტაციის ძირითად ჩარჩოებს მთელს მსოფლიოში. გამოვლენილია

საქართველოში პროფესიული ორიენტაციის სფეროში არსებული პრობლემები, რაც რიგ შემთხვევაში ეკონომიკური განვითარების შემაფერხებელი და სოციალური მდგომარეობის გაუარესების ძირითადი ფაქტორია.

### ლიტერატურის ანალიზი

ახალგაზრდების პროფესიული ორიენტაცია აქტუალური საკითხია არა მარტო საქართველოში არამედ მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში. ქვეყანაში განხორციელებული შრომის ბაზრის კონიუნქტურის კვლევები, გვიჩვენებს რომ უმუშევრობის არსებული მაღალი დონის პირობებში, როდესაც ასიათასობით ადამიანი უმუშევარია, დამსაქმებლები ვერ პოულობენ ვაკანტური სამუშაო ადგილებისთვის შესაბამის

<sup>1</sup> კვლევა განხორციელდა გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტში, ფუნდამენტური კვლევებისთვის შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის საგრანტო დაფინანსების ფარგლებში. გრანტი №217362

კადრებს, შესაბამისად სწორი პროფესიული ორიენტაცია იძენს აქტუალურ მნიშვნელობას (Kvirkvaia M., 2015.). შესაბამისად, დღეისათვის პროფესიული ორიენტაციის შესახებ მრავალი თეორია არსებობს, რომლებიც ხსნიან პროფესიულ ორიენტაციაზე მოქმედ ფაქტორებს და გვაწვდიან მნიშვნელოვან მოსაზრებებს პროფესიული ორიენტაციის ცალკეული ასპექტების შესახებ. მაგალითად, კოლუმბიის უნივერსიტეტის პროფესორი ნავინი (Navin, 2009) აღნიშნავს, რომ პროფესიის არჩევა არის უკიდურესად მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება, რომელიც გავლენას ახდენს ინდივიდების მომავალი ცხოვრების ხარისხზე და საჭირო პროფესიის გამოვლენასთან დაკავშირებული ინფორმირებული გადაწყვეტილებები ზრდის მომავალი კარიერულ წარმატებისა და კმაყოფილების ხარისხს. ოსიპოვი (Osipow, 1996.) აღნიშნავს, რომ ინდივიდის კარიერული ცხოვრება შეიძლება განვიხილოთ, როგორც განვითარების საფეხურები, რომელიც შედგება სხვადასხვა ეტაპებისაგან და ერთიანობაში წარმოადგენს ამა თუ იმ ადამიანის კარიერული განვითარების სურათს. სუპერის (Super, 1990.) თეორიის თანახმად არსებობს სიცოცხლის და კარიერის ექვსი ეტაპი, ესენია: კრისტალიზაცია, დაზუსტება, განხორციელება, სტაბილიზაცია, კონსოლიდაცია და პენსიაზე გასვლისადმი მომზადება. მისი თეორიის თანახმად, ისეთი ფსიქოლოგიური მახასიათებლები, როგორიცაა: საჭიროებები, ინტერესი, დაზვერვა, შესაძლებლობა და მიდრეკილებები განაპირობებს კარიერულ მიღწევებს.

**H1. ინდივიდის ინფორმირებულობის ხარისხი კონკრეტული პროფესიის შესახებ, მნიშვნელოვნად განაპირობებს მის პროფესიულ არჩევანს, კერძოდ შეიძლება დაბალი ინფორმირებულობის ხარისხი არასწორი პროფესიული არჩევანის გაკეთების წინაპირობაც კი გახდეს.** გინზბერგის (Ginzberg, 1939;) კარიერული თეორიის მიხედვით, კარიერული არჩევანი ეს არის უკუქცევადი პროცესი, რომელსაც ადგილი აქვს პიროვნების განვითარების კონკრეტულ ეტაპზე, რომელიც ინდივიდის შესაძლებლობებსა და სურვილებს შორის კომპრომისს გულისხმობს. გინზბერგის კვლევებიდან შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ კარიერის არჩევა არ გახლავთ ერთჯერადი გადაწყვეტილება, ის წლების განმავლობაში სხვადასხვა ფაქტორების გათვალისწინებით მიიღება. ბრაუნი (Brown, 2002) პროფესიის არჩევას აღწერს, როგორც ინდივიდის შესაძლებლობის, უნარის და სამუშაოს ფასეულობის შეფასებას, რომელიც აუცილებელია წარმატებისათვის მოცემული საქმიანობაში და მისი დაკმაყოფილება ხდება სხვადასხვა პროფესიული ალტერნატივების ხელმისაწვდომის შემთხვევაში.

**H2. პროფესიის არჩევა არის უკიდურესად მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება, რომელიც გავლენას ახდენს ინდივიდების მომავალი ცხოვრების ხა-**

**რისზე და შესაბამისად ინდივიდები მსგავსი ტიპის გადაწყვეტილებების მიღებას მნიშვნელოვან დროს უთმობენ.** ვატლესი (Wattles, 2015) აღნიშნავს, რომ ინდივიდი თავისი პროფესიით რომ მოერგოს ცვალებად სოციო-ეკონომიკურ პირობებს, მან პროფესიის არჩევის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებამდე ამომწურავად უნდა შეისწავლოს ცალკეული პროფესიების მახასიათებლები და შემდეგ მიიღოს არგუმენტირებული გადაწყვეტილება პროფესიის არჩევის შესახებ. სტენფორდის უნივერსიტეტის მკვლევარი ბანდურა (Bandura, 2001) აღნიშნავს, რომ ინდივიდების პროფესიის არჩევის პროცესზე გავლენას ახდენს, ისეთი ფაქტორები, როგორიცაა გარემო, რომელშიც ისინი ცხოვრობენ, მათი პიროვნული მიდრეკილებები და ინდივიდუალური საგანმანათლებლო მიღწევები. გარაის (Garrahy, 2001) თანახმად, სკოლა არის სოციალური ინსტიტუტი, რომელიც გავლენას ახდენს სქესის შესაფერის ქცევაზე, ინტერესსა და საქმიანობაზე. ამგვარი მოსაზრება მოიცავს კურიკულუმის საგნებს, სწავლების ხარისხს, სტუდენტების მონაწილეობას სკოლის აქტივობებში, სკოლის ინსტრუქციებს, პოლიტიკასა და სასწავლო მასალებზე სტუდენტებისათვის წვდომას.

**H3. საქართველოში დამამთავრებელი სკოლის მოსწავლეები პროფესიული არჩევანის შესახებ მიღებულ გადაწყვეტილებას არ განიხილავენ, გრძელვადიანი პროფესიული კარიერის საფუძვლად, რის გამოც მათ ხშირად უწევთ პროფესიის შეცვლა.** დოქტორი მურაგური (Muraguri, 2011) ამტკიცებს, რომ ინდივიდის პროფესიის არჩევაზე შესაძლებელია გავლენა მოახდინოს რამდენიმე ფაქტორმა, კერძოდ, პიროვნულმა და კულტურულმა ფასეულობებმა, ოჯახის მდგომარეობამ, კარიერულმა მოლოდინმა და კარიერის გზამკვლევის არსებობამ. მკვლევარ კერკას (Kerka, 2000) თანახმად, პროფესიის არჩევაზე გავლენას ახდენს ისეთი ფაქტორები, როგორიცაა პიროვნული მახასიათებლები, ინტერესი, თვითშეფასება, კულტურული იდენტიფიკაცია, გლობალიზაცია, სოციალიზაცია, როლური მოდელი, სოციალური მხარდაჭერა და ისეთი ხელმისაწვდომი რესურსები, როგორიცაა ინფორმაცია და ფინანსები.

**H4. ინდივიდის პროფესიულ არჩევანს უპირატესად სოციალურ-ეკონომიკური ფაქტორები, კერძოდ ოჯახის შემოსავლები, დასაქმების პერსპექტივა, პროფესიის პრესტიჟულობა და სკოლის გავლენა, თუმცა საქართველოში პროფესიით დასაქმების პროცესში განსაკუთრებული მნიშვნელობა პროტექციის წყაროს (ახლობლები, ნათესავები) არსებობას ენიჭება.** ზოგიერთი მკვლევარის მტკიცებით კარიერა და პროფესიული არჩევანის გაკეთება ახალგაზრდის მიერ ძალიან ადრეული ბავშვობის ასაკშივე ხდება (Savickas, 2005) სავისკასის აზრით ინდივიდების კარიერა გამომდინარეობს გარკვეული აქტივობისათვის მნიშვნელობის მიჩიჭების პროცესიდან და არა

გადაწყვეტილების წინა პერიოდში მომხდარი ფაქტებიდან. ვატსის (Watts, 2013) მიხედვით, კი კარიერის გზამკვლევი და ორიენტაცია მყარად არის დაკავშირებული საგანმანათლებლო ტრენინგებთან და პროგრამებთან, მაგრამ მათ შორის კავშირი არ არის კარგად შესწავლილი და სუსტად არის განვითარებული ბევრ ქვეყანაში, განსაკუთრებით საშუალო და დაბალშემოსავლიან ქვეყნებში. გოსტეინის (Gostein, 2000) თანახმად მშობლები სხვადასხვა გზებით ახდენენ გავლენას შვილების კარიერული ორიენტაციაზე, რაც შეიძლება გამოიხატებოდეს, როგორც პირდაპირ „გავლენაში“, ასევე წინაპრების კარიერული ელემენტების გათვალისწინებაში, ანუ – „მემკვიდრეობაში“.

### მეთოდოლოგია

ჩვენი კვლევის პოპულაციას წარმოადგენს საქართველოს საჯარო და კერძო სკოლის მეთორმეტე კლასელები. ემპირიული ანალიზი დაფუძნებულია გამოკითხვის საშუალებით მიღებული მონაცემებზე. 780 საჯარო და კერძო სკოლის მოსწავლისათვის შემთხვევითი ამონაკრები იყო მომზადებული გენერალური ერთობლიობიდან, რომლის ზომა განისაზღვრა საქართველოს ეროვნული სტატისტიკის მონაცემების გამოყენებით. თანაბრად იყო შერჩეული საქართველოს ყველა რეგიონის საშუალო სკოლა. შესაბამისად ამ სკოლებში შემთხვევითი პრინციპით გამოკითხულ იქნა მოსწავლეები. კვლევის მიზნიდან და ჰიპოტეზებიდან გამომდინარე დამუშავდა კითხვარი. კითხვარი შედგება რამოდენიმე

ბლოკისაგან. თითოეული ბლოკი ემსახურება კონკრეტული ლიტერატურის ანალიზის სფუძველზე ჩამოყალიბებულ ჰიპოტეზის დამტკიცებას. კერძოდ, კითხვარი შედგება შემდეგი ბლოკებისაგან: ზოგადი ინფორმაცია, ფსიქოლოგიური და პიროვნული მახასიათებლები, ინფორმირების ხარისხი, სოციალური და შანსის ფაქტორები.

გამომდინარე იქიდან რომ კვლევის მიზანია პროფესიის არჩევანზე მოქმედი ფაქტორების შესწავლა, შესაბამისად განისაზღვრა შემდეგი ცვლადების ჯგუფი. კერძოდ, დამოკიდებული ცვლადებია სასურველი პროფესიის არჩევანთან დაკავშირებული ხანგრძლივობა, პროფესიის არჩევის სირთულე და პროფესიის მომავალში შეცვლის შესაძლებლობა, ხოლო ამხსნელი ცვლადებია ფსიქოლოგიური მახასიათებლები, პიროვნული მახასიათებლები, სოციალური ფაქტორები, ინფორმირების ხარისხი, შანსის ფაქტორები (რომელთა გამოშვება განხორციელდება ლიკარტის შკალით, სადაც 1 ნიშნავს – საერთოდ არ ვეთანხმები 5 – ძლიერ ვეთანხმები). კვლევაში ემპირიულ მოდელად გამოყენებული იქნა ბინალური ლოგისტიკური რეგრესული მოდელი და order choice regression model-ი. ანალიზისას გამოყენებულ იქნა პროგრამული პაკეტი SPSS და STATA.

### შედეგები

კვლევის პროცესში ავადგეთ ორი ძირითადი მოდელი. პირველ შემთხვევაში გამოვიყენეთ ბინარული არჩევის ლოგიტ მოდელი, რომელშიც დამოკიდებულ ცვლადად

#### ცხრილი 1. ცვლადის საშუალო მნიშვნელობა

ცვლადი	საშუალო
რამდენად რთული ან მარტივი იყო თქვენთვის პროფესიის არჩევა	0.602
რამდენად მოსალოდნელია რომ მომავალში შეცვალთ გაკეთებული პროფესიული არჩევანი	3.58
საკუთარი უნარებისა და პროფესიული ინტერესების შესწავლა აუცილებელია პროფესიის არჩევისათვის	4.17
თქვენს მიერ არჩეული პროფესია შეესაბამება თქვენს უნარებსა და შესაძლებლობებს	4.11
კარგად იცნობთ საკუთარ პიროვნულ მახასიათებლებს	4.08
პრესტიჟული მიმართულება გავლენას ახდენს კარიერის არჩევანზე	3.56
საკუთარი ინტერესები გავლენას ახდენს პროფესიის არჩევანზე	4.10
მაღალ შემოსავლიანი პროფესია გავლენას ახდენს პროფესიის არჩევანზე	3.73
პროფესიისათვის ოჯახის წევრების უშუალო კავშირის არსებობა	2.92
მშობლების რჩევა დარიგება დამენმარა ჩემი ინტერესების და უნარების თანხედრის გააზრებაში	3.21
ოჯახის შემოსავლები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ახალგაზრდის პროფესიულ ორიენტაციაზე	3.61
ინფორმირებულობა თქვენს მიერ არჩეული პროფესიის შესახებ	4.06
ინფორმირებულობა საქართველოს შრომის ბაზრის შესახებ	2.98
ინფორმირებულობა საერთაშორისო შრომის ბაზრის შესახებ	2.81
გონებრივი შესაძლებლობები გავლენას ახდენს კარიერულ წინსვლაზე	4.29
პრივილეგია (უპირატესობა) გავლენას ახდენს კარიერულ წინსვლაზე	3.86
ახლობლების (ნაცნობების) პროტექცია გავლენას ახდენს დასაქმებაზე	3.39
გავლენიანი ახლობლების (ნათესავები) ყოლა აუცილებელია დასაქმებისთვის.	3.12

განისაზღვრა პროფესიის არჩევის სირთულის ხარისხი. მეორე შემთხვევაში გამოვიყენეთ Order Choice model. კვლევაში გაანალიზებული იქნა თუ რა გავლენას ახდენს სოციალურ, პიროვნულ, ფსიქოლოგიურ და შანსის ფაქტორები პროფესიის არჩევაზე.

კვლევაში გამოყენებული ცვლადების აღწერილობით სტატისტიკური ანალიზი წარმოდგენილია ცხრილის სახით, სადაც მოცემულია თითოეული მათგანის საშუალო მნიშვნელობა (იხ. ცხრილი 1).

როგორც ცხრილი 1-დან ჩანს, რესპოდენტთა უმრავლესობისათვის გადაწყვეტილების მიღება არის უფრო რთული. საშუალო რესპოდენტის გადაწყვეტილება მომავალში შეცვალოს არჩეული პროფესია არ არის ზუსტად განსაზღვრული, რაც გამომდინარეობს ცვლადის - არჩეული პროფესიის მოსალოდნელი ცვლილების - საშუალო მნიშვნელობიდან. ცვლადების სტატისტიკური ანალიზი გვიჩვენებს, რომ რესპოდენტები უფრო მეტად ინფორმირებული არიან თავიანთი პროფესიის შესახებ, თუმცა შედარებით ნაკლებად ფლობენ ინფორმაციას საქართველოსა და საერთაშორისო შრომის ბაზრის შესახებ.

ცხრილიდან ასევე ჩანს რომ პროფესიის არჩევაში მშობლების, მეგობრებისა და პედაგოგების გავლენა არ არის ძალიან ძლიერი. სოციალურ ფაქტორებს შორის შეიძლება ითქვას რომ, მშობლების რჩევა-დარიგება შედარებით ძლი-

ერია სხვა ფაქტორებთან მიმართებით აღნიშნულ ჯგუფში. ფსიქოლოგიური ფაქტორებიც ასევე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს პიროვნების პროფესიულ არჩევანზე, კერძოდ, რესპოდენტები მიიჩნევენ, რომ საკუთარი თავის შეცნობა მნიშვნელოვანია პროფესიის არჩევისათვის. მათი აზრით, პროფესიის არჩევა დამოკიდებულია მათ უნარებსა და შესაძლებლობებზე. თუმცა პროფესიის პრესტიჟულობა და მაღალშემოსავლიანობა სხვა ფსიქოლოგიურ ფაქტორებთან შედარებით უმნიშვნელოა. ასევე საინტერესო არის შანსის ფაქტორების ანალიზი, სადაც გამოიკვეთა ტენდენცია, რის მიხედვითაც რესპოდენტები მიიჩნევენ, რომ გონებრივი შესაძლებლობები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ კარიერულ წინსვლაზე. თუმცა, რესპოდენტთა ნაწილი პროტექციასა და გავლენიანი ახლობლების ყოლასაც მიიჩვეს აუცილებელ კომპონენტად დასაქმებისათვის, მაგრამ არა გადაწყვეტად, ვინაიდან მათი აზრით გონებრივი შესაძლებლობებიც მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს კარიერულ წინსვლაზე.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, კვლევაში გამოვიყენეთ ფაქტორები რომლებიც გავლენას ახდენს პროფესიის არჩევაზე. ბინარული არჩევის მოდელის გამოყენებით კი შევაფასეთ ისინი, რათა დაგვედგინა მათი ეფექტი ამხსნელ ცვლადზე. (იხ. ცხრილი 2).

როგორც ცხრილი 2 გვიჩვენებს, ინდივიდი რაც უფრო

**ცხრილი 2. პროფესიის არჩევაზე მოქმედი ფაქტორების ანალიზი**

რამდენად რთული ან მარტივი იყო თქვენთვის პროფესიის არჩევა	Coef.
საკუთარი უნარებისა და პროფესიული ინტერესების შესწავლა აუცილებელია პროფესიის არჩევისათვის	0.4249034***
თქვენს მიერ არჩეული პროფესია შეესაბამება თქვენს უნარებსა და შესაძლებლობებს	-0.334320***
პრესტიჟული მიმართულება გავლენას ახდენს კარიერის არჩევანზე	-0.0414918
მაღალშემოსავლიანი პროფესია გავლენას ახდენს პროფესიის არჩევაზე	-0.0037305
პროფესიისთან ოჯახის წევრების უშუალო კავშირის არსებობა	0.0515819
სწავლის ფასის ხელმისაწვდომობა	0.1362997
ახლობლებთან/მეგობრებთან სიახლოვე	-0.195278**
მშობლების რჩევა-დარიგება დამეხმარა ჩემი ინტერესების და უნარების თანხვედრის გააზრებაში	-0.0073443
სკოლის პედაგოგები დამეხმარნენ ჩემი ინტერესების და უნარების თანხვედრის გააზრებაში	0.0183708
სკოლის პედაგოგებმა შემიქმნეს პირობები (არაფორმალურად), გავცნობოდი სხვადასხვა ჩემთვის საინტერესო პროფესიებს	-0.0396765
ოჯახის შემოსავლები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ახალგაზრდის პროფესიულ ორიენტაციაზე	0.0976288
ინფორმირებულობა თქვენს მიერ არჩეული პროფესიის შესახებ	-0.1298146**
ინფორმირებულობა საქართველოს შრომის ბაზრის შესახებ	0.1833426**
გავლენიანი ახლობლების ყოლა აუცილებელია დასაქმებისთვის.	0.1492209**
Pseudo R square	0.0527
*** p<0.01; ** 0.01<p<0.05; * 0.05<p<0.1	

უკეთაა გათვითცნობიერებული საკუთარ უნარებსა და პროფესიულ ინტერესებში, კარგადაა ინფორმირებული საქართველოს შრომის ბაზრის შესახებ და რაც უფრო მეტად მიაჩნია გავლენიანი ახლობლების ყოლის აუცილებლობა დასაქმებისათვის, მით უფრო რთულად იღებს გადაწყვეტილებას მომავალი პროფესიის არჩევის შესახებ. ხოლო, რაც შეეხება, ინდივიდისათვის უნარებისა და შესაძლებლობების პროფესიასთან შესაბამისობას, და იმას რაც უფრო ითვალისწინებს ახლობლებისა და მეგობრების მოსაზრებებს და მეტადაა ინფორმირებული არჩეული პროფესიის შესახებ, მით უფრო უადვილდება მას გადაწყვეტილების მიღება პროფესიის არჩევასთან დაკავშირებით. ამასთან, მშობლების დარიგება უმარტივეს ინდივიდს, მიიღოს შესაბამისი გადაწყვეტილება, თუმცა თუკი ოჯახის წევრები დაკავშირებული არიან რომელიმე კონკრეტულ პროფესიასთან და ის ერთგვარ ოჯახურ ტრადიციას წარმოადგენს, და ის გავლენას ახდენს ინდივიდზე, ასეთ პირობებში, მას ურთულდება გადაწყვეტილების გაკეთება პროფესიასთან დაკავშირებით. ფსიქოლოგიური ფაქტორებიდან, საინტერესოა პრესტიჟული მიმართულებებისა და მაღალშემოსავლიანი პროფესიების გავლენა ინდივიდის გადაწყვეტილებაზე, კერძოდ, ინდი-

ვიდი რაც უფრო თვლის, რომ საჭიროა პრესტიჟული და მაღალშემოსავლიანი პროფესიის ქონა, მით უფრო მარტივად იღებს გადაწყვეტილებას. ოჯახის ფინანსური მდგომარეობა და განათლების ღირებულება ასევე ურთულებს ინდივიდს, მიიღოს კონკრეტული გადაწყვეტილება პროფესიის არჩევასთან დაკავშირებით.

ცხრილი 3 გვიჩვენებს Order Choice model-ის გამოყენების შედეგად მიღებული კოეფიციენტების შეფასებებს, სადაც შედეგობრივ ცვლადად შევარჩიეთ შერჩეული პროფესიის მოსალოდნელი ცვლილების შესაძლებლობა.

როგორც ცხრილი 3-დან ჩანს, რელევანტური ცვლადები, რომლებიც სტატისტიკურად მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს შედეგობრივ ცვლადზე არის: საკუთარი პიროვნული მახასიათებლების ცოდნა, ახლობლებთან და მეგობრებთან სიახლოვე, სკოლის პედაგოგების მიერ შექმნილი არაფორმალური გარემო სხვადასხვა პროფესიების გასაცნობად, ინფორმირებულობის დონე არჩეულ პროფესიასთან დაკავშირებით, გონებრივი შესაძლებლობებისა და გავლენიანი ახლობლების ყოლა. ინდივიდი რაც უფრო უკეთ იცნობს საკუთარ პიროვნულ მახასიათებლებს და უკეთესადაა ინფორმირებული შერჩეულ პროფესიასთან

**ცხრილი 3. Order Choice model-ის შედეგად მიღებული შეფასებები**

რამდენად შესაძლებელია, რომ მომავალში შეცვალოთ გაკეთებული პროფესიული არჩევანი	Coef.
საკუთარი უნარებისა და პროფესიული ინტერესების შესწავლა აუცილებელია პროფესიის არჩევისათვის	0.17568
თქვენს მიერ არჩეული პროფესია შეესაბამება თქვენს უნარებსა და შესაძლებლობებს	0.15831
კარგად იცნობთ საკუთარ პიროვნულ მახასიათებლებს	0.26***
პრესტიჟული მიმართულება გავლენას ახდენს კარიერის არჩევანზე	0.087
მაღალშემოსავლიანი პროფესია გავლენას ახდენს პროფესიის არჩევანზე	-0.106
დასაქმების პერსპექტივა (კონკურენტუნარიანობა)	0.026
პროფესიასთან ოჯახის წევრების უშუალო კავშირის არსებობა	0.00345
სწავლის ფასის ხელმისაწვდომობა	-0.138
ახლობლებთან/მეგობრებთან სიახლოვე	-0.14**
სკოლის პედაგოგებმა შემიქმნეს პირობები (არაფორმალურად), გავცნობოდი სხვადასხვა ჩემთვის საინტერესო პროფესიებს	-0.14**
ინფორმირებულობა თქვენს მიერ არჩეული პროფესიის შესახებ	0.17***
გონებრივი შესაძლებლობები გავლენას ახდენს კარიერულ წინსვლაზე	0.139**
გავლენიანი ახლობლების (ნათესავები) ყოლა აუცილებელია დასაქმებისთვის.	-0.19***
Pseudo R square	0.0455
*** p<0.01 ; ** 0.01<p<0.05; * 0.05<p<0.1	

დაკავშირებით, მით უფრო მოსალოდნელია, რომ ის არ შეიცვლის არჩეულ პროფესიას. ამასთან, თუკი ინდივიდი მიიჩნევს, რომ გონებრივი შესაძლებლობები მჭიდროდაა დაკავშირებული კარიერულ წინსვლაზე, ის უფრო მეტად მტკიცე გადაწყვეტილებას იღებს პროფესიის შესახებ და ნაკლებად შეცვლის მას.

**ბანხილვა**

კვლევის შედეგების ანალიზის საფუძველზე გამოვლინდა, რომ კვლევაში მონაწილეთა უმრავლესობის პროფესიულ ორიენტაციაზე ზეგავლენას ახდენს პროფესიის პრესტიჟულობა, მომავალში დასაქმების შესაძლებლობა, პროფესიის მიხედვით მისაღები შემოსავლების სავარაუდო დონე, საკუთარი ინტერესები, სკოლაში სწავლის პერიოდში აკადემიურ მოსწრება და პროფესიასთან ოჯახის წევრების უშუალო კავშირი. აღსანიშნავია, რომ კვლევაში გამოვლენილი პროფესიულ ორიენტაციაზე მოქმედი ფაქტორები თავის მხრივ პირდაპირ გავლენას ახდენენ ინდივიდების მოტივაციის დონეზე უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში სწავლისას და მნიშვნელოვნად განსაზღვრავენ ინდივიდების აკადემიური მოტივაციის პროცესების ინტენსივობას, რაც ასევე შემდგომ კვლევას საჭიროებს.

**დასკვნა**

კვლევის საფუძველზე საქართველოში ახალგაზრდების პროფესიულ ორიენტაციაზე მოქმედი ფაქტორების შესახებ შეიძლება გაკეთდეს შემდეგი დასკვნები:

- დამამთავრებელი სკოლის მოსწავლეების უმრავლესობა პროფესიის არჩევისას პროფესიის პრესტიჟულობას, მომავალში დასაქმების შესაძლებლობებს, პროფესიის მიხედვით შემოსავლების სავარაუდო დონეს, საკუთარი ინტერესებს, სკოლაში სწავლის პერიოდში აკადემიურ მოსწრებას და პროფესიასთან ოჯახის წევრების უშუალო კავშირის არსებობას ანიჭებენ მნიშვნელოვან ყურადღებას. ჩამოთვლილ ფაქტორებს შორის რესპოდენტები პროფესიის მიხედვით დასაქმების პერსპექტივას ყველაზე მნიშვნელოვან ფაქტორად მიიჩნევენ, რაც სწორი პროფესიული არჩევანის გასაკეთებლად პოზიტიურად უნდა შევაფასოთ. თუმცა სწორი პროფესიული არჩევანის გასაკეთებლად უკიდურესად

ნეგატიური ფაქტია, რომ რესპოდენტების უმრავლესობა ნაცნობების პროტექციას და პრივილეგიებს მიიჩნევს პროფესიით დასაქმების მთავარ ფაქტორად;

- შრომის ბაზრისა და არჩეული პროფესიის შესახებ ინფორმაცია აუცილებელია ახალგაზრდის მიერ სწორი პროფესიული ორიენტაციისთვის. კვლევა ადასტურებს, რომ რესპოდენტების თვითშეფასებითაც კი მათი მნიშვნელოვანი ნაწილის ინფორმირებულობის ხარისხი არასაკმარისია, თუმცა სავარაუდოა, რომ რესპოდენტთა თვითშეფასებისგან განსხვავებით მათი რეალური ინფორმირების ხარისხი შრომის ბაზრის შესახებ უფრო დაბალია; კვლევის ემპირიული შედეგებიდან კი გამოიკვეთა, რომ ინდივიდი რაც უფრო ინფორმირებულია არჩეული პროფესიის შესახებ, მით დიდია იმის ალბათობა, რომ მომავალში არ შეცვალოს უკვე გაკეთებული პროფესიული არჩევანი.

- რესპოდენტთა მნიშვნელოვანი ნაწილი მარტივად უყურებს პროფესიის არჩევას, ადვილად იღებს გადაწყვეტილებას და მცირე დროს უთმობს მომავალი პროფესიის შესახებ გადაწყვეტილებას, შედეგად კი ახალგაზრდები არ არიან დარწმუნებული საკუთარი პროფესიული არჩევანის სისწორეში; ემპირიული კვლევიდანაც გამოიკვეთა რომ ალბათობა იმისა, რომ ინდივიდი სრულიად დარწმუნებულია თავის პროფესიულ არჩევანში და არ აპირებს მის შეცვლას, არის დაახლოებით 20%, რაც საკმაოდ დაბალი მაჩვენებელია.

- მომავალ პროფესიაზე გადაწყვეტილების მიღებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ მშობლები, ხოლო სკოლების (პედაგოგების) ჩართულობა და დახმარება ახალგაზრდის სწორ პროფესიულ ორიენტაციაში დაბალია;

- საქართველოში ოჯახების შემოსავლები მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენენ ახალგაზრდის პროფესიულ ორიენტაციაზე. ვინაიდან დაბალშემოსავლიანი ოჯახის წევრი ახალგაზრდები მომავალ პროფესიაზე გადაწყვეტილებების მიღებისას იძულებულია არიან, იფიქრონ არა საკუთარ ინტერესის სფეროებზე, არამედ არჩევანი გააკეთონ სახელმწიფოს მიერ დაფინანსებულ სპეციალობებზე.

- საკმაოდ მნიშვნელოვანი ფაქტორია ინდივიდის მიერ საკუთარი პიროვნული მახასიათებლების შესწავლა. კერძოდ, რაც უფრო მეტადა აქვს ინდივიდს ეს უკანასკნელი შესწავლილი, მით უფრო მტკიცე გადაწყვეტილებას იღებს მომავალი პროფესიის შესახებ.

### გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Anon., n.d.
2. Atchoarena, D., (2005). Youth transition to work: A continuous challenge.”. International Institute for Educational Planning 23(2).
3. Bandura, A., (2001). SOCIAL COGNITIVE THEORY: An Agentic Perspective.
4. Brown, D., (2002). “The role of work and cultural values in occupational choice, satisfaction, and success: A theoretical statement.” (2002). Journal of Counseling and Development, 80: , pp. pp. 48-56.
5. Garrahy, D., (2001). Three third grade teachers’ gender-related beliefs and behavior.,. The Elementary School Journal, Volume 102 (1), pp. pp. 81-94..
6. Ginzberg, E., (1939). The Illusion of Economic Stability Harper & Brothers,.
7. Gostein, T., (2000). Person-organization fit, job choice decisions, and organizational.. Joseph Rowntree Foundation Policy Press.
8. Härtel P., (2004). Professional orientation in schools in a European comparison..
9. Hewitt, A., (2011). Trends in Global Employee Engagement,.
10. Issa, K. N., (2008). Factors affecting the career choice of undergraduates in Nigerian Library and information science schools.,. African Journal of Library, Archives and Information Science. , Volume Vol. 18 (1), pp. pp. 23-32.
11. Karmel, T., (2007). Vocational education and training young people: Last but not least.. National Centre for Vocational Education Research.
12. Kerka, S., (2000). Career development, gender, race and class.. Eric Clearing house on Adult Careed and Vocational Education.
13. Kvirikvaia M., (2015). Analyses of employment and unemployment in municipalities of Georgia.. European Scientific Journal. European Scientific Journal. ISBN 978-608-4642-46-6., Volume V.2, pp. P. 159-170.
14. Muraguri, J. M., (2011). Factors influencing degree choices among female undergraduate students at the University of Nairobi – a case study of the 2010/2011 cohort,., unpublished MA research project, University of Nairobi..
15. Navin, (2009). p. 145.
16. Navin, K., (2009). Strategic communication with lying costs. The Review of Economic Studies ,, Volume 76 (4), pp. 1359-1395.
17. Osipow, S., (1996). Theories of Career Development, Allyn and Bacon.
18. Savickas, M. L., (2005). The theory and practice of career construction. In Career Development and Counseling: Putting Theory and Research to Work, S.D. Brown & R. W. Lent. New York: Wiley.
19. Super, D. E., (1990). A life-span, life-space approach to career development.. In D. Brown, Brooks, et al. (Eds.), Career choice and development (2 nd ed.). San Francisco: Jossey-Bass..
20. Watts, G. A., (2013). Career guidance and orientation.. (Online) Available at: [www.unevoc.unesco.org/fileadmin/up/2013\\_epub\\_revisiting\\_global\\_trends\\_in\\_tvvet\\_chapter7.pdf](http://www.unevoc.unesco.org/fileadmin/up/2013_epub_revisiting_global_trends_in_tvvet_chapter7.pdf)

## STUDY OF FACTORS AFFECTING YOUNG PEOPLE'S PROFESSIONAL ORIENTATION IN GEORGIA

### MURTAZ KVIRKVAIA

Doctor of Economics, Professor.  
Grigol Robakidze University, Georgia  
m.kvirkvaia@gruni.edu.ge

### VASIL KIKUTADZE

Doctor of Economics, Associate professor.  
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,  
Grigol Robakidze University, Georgia  
vasil.kikutadze@tsu.ge

### DAVID SIKHARULIDZE

Doctor of Economics, Associate professor.  
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia  
davit.sikharulidze@tsu.ge

### SHOTA SHABURISHVILI

Doctor of Economics, Associate professor.  
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia  
shota.shaburishvili@tsu.ge

### VAKHTANG CHARAIA

Doctor of Economics, Associate professor.  
Grigol Robakidze University, Georgia  
vakhtang.charaia@tsu.ge

**KEYWORDS:** PROFESSIONAL ORIENTATION; PRESTIGE OF PROFESSIONS; LABOR MARKET; CAREER.

### SUMMARY

The correct professional orientation is related to the problems of the society, which are quite difficult to solve. These problems include high rate of unemployment, low labor productivity, career advancement opportunities, etc. Therefore, the purpose of the present paper is to study the factors which affect the professional orientation of young people in Georgia and to determine how much they affect the decision about professional orientation.

Graduate students of Georgian secondary schools participated in the present research. With the help of a special questionnaire, the schoolchildren have expressed their opinions and assessments regarding the factors affecting their professional choices.

Research showed that professional orientation of the most people participating in the research is affected by the following factors: the prestige of a profession, future employment opportunities, the estimated level of income by profession, personal interests and direct relation of family members with the profession. The choice of profession by young people

is largely influenced by their parents, while schools fail to provide proper assistance regarding professional orientation.

For ensuring representativeness of the research results, the research limitations were identified. In particular, public and private, regional and central secondary education institutions of Georgia involved in the research were previously determined by territorial and ownership forms. The research was conducted based on a structured survey format through preliminary developed questionnaires. The questionnaire was completely filled out by 712 respondents from all around Georgia. In our opinion, taking the current limitations into consideration ensures representativeness of the research results.

Identification of the factors affecting professional orientation in Georgia provides possibility to consider these factors while planning the activities of proper professional orientation.

Wrong professional orientation of young people is related to a number of negative consequences. Youth support in professional orientation should be based on the study of the factors affecting the choice of future profession. Until now, in



Georgia there were only assumptions about the factors considered by young people when choosing the profession. The purpose of the presented study is to find out which factors affect the professional orientation of young people in Georgia on a scientific basis. The analysis of the research results showed that professional orientation of young people in Georgia is affected by the following factors: prestige of a profession, possibility of future employment, estimated level of income to be received by profession, personal interests, academic performance at school and direct relation of family members with the profession. It should be noted that the factors affecting professional orientation revealed by the research, in turn, directly affect the level of motivation of individuals to study in higher education institutions and significantly determine the intensity of academic mobility processes, which also requires further researches.

Based on the research, the following conclusions can be made regarding the factors affecting professional orientation of young people in Georgia:

➤ When choosing a profession most of the 12<sup>th</sup> grade students of secondary schools pay special attention to prestige of a profession, possibility of future employment, estimated level of income by profession, personal interests, academic performance at school and direct relation of family members with the profession. The respondents consider that perspective of employment in chosen profession is the most important among the other factors, which can be positively evaluated from the perspective of making correct professional choice. However, the fact that most of the respondents consider that protection by friends and relatives is the main factor for being employed in chosen profession is an extremely negative factor for making correct professional choice. Such opinion can be considered as one of the main reasons of wrong professional

orientation. In addition, the existence of the factor of protectionism in employment possibilities can be considered as one of the main reasons of low motivation of learning at higher education institutions.

➤ Being informed about labor market is essential for correct professional orientation of young people. The research substantiates that even according to the respondents' evaluation, their level of awareness of labor market is not sufficient. However, it is likely that the real level of their awareness of labor market is even lower. The empirical results of the research showed that the better an individual is informed about the chosen profession, the less likely he/she is to change his/her choice of profession.

➤ An important part of the graduate students of secondary schools find it easy to choose a profession, they make decisions easily and spend very little time on making a decision on future profession; as a result, young people are not sure about the correctness of their professional choice. Empirical studies also showed that the probability that the individual is absolutely convinced in his professional choice and is not going to change it is about 20%, which is quite a low indicator.

➤ Parents play an important role in making decisions on future professions by their children, while the involvement and support of schools (teachers) in correct professional orientation of young people is very low;

➤ Family income considerably affects professional orientation of young people in Georgia as young people from low-income families are forced to focus on state-funded specialties rather than on their own professional interest;

➤ Study of one's own personal characteristics is quite an important factor. In particular, the better the individual has studied his/her personal characteristics, the more confident he/she is in the decision about the future profession.